

Sygn. akt II UK 539/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 sierpnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku L.K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o przeniesienie odpowiedzialności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 28 sierpnia 2014 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 2 lipca 2013 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 września 2012 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie L. K. od decyzji z dnia 23 grudnia 2010 r. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych stwierdzającej, że odwołujący się - jako były prezes zarządu - odpowiada całym swoim majątkiem za zobowiązania Spółki z o.o. „M.” z siedzibą w P. z tytułu nieopłaconych składek na Fundusz Ubezpieczeń

Spółecznych, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od grudnia 2004 r. do kwietnia 2008 r. w łącznej kwocie 1.628.208,74 zł. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia.

Odwołujący się pełnił funkcję prezesa jednoosobowego zarządu Spółki w okresie od 6 lutego 2004 r. do 2 czerwca 2008 r. Postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z dnia 1 lipca 2008 r. wpisano do Krajowego Rejestru Sądowego likwidację Spółki „M.” oraz likwidatora w osobie odwołującego się. Postępowanie likwidacyjne i spieniężenie całego majątku Spółki nastąpiło do dnia 31 maja 2009 r., a postanowienie o wykreśleniu jej z rejestru uprawomocniło się w dniu 16 września 2009 r. W okresie prowadzenia działalności Spółka nie dopełniła obowiązku opłacania składek. Wystawione przez organ rentowy tytuły egzekucyjne przeciwko Spółce zostały przekazane celem realizacji Naczelnikowi Urzędu Skarbowego w P. Postanowieniem z dnia 30 grudnia 2009 r. wskazany organ umorzył prowadzone wobec Spółki postępowanie egzekucyjne z uwagi na brak środków na rachunkach bankowych oraz likwidację działalności Spółki. W rezultacie egzekucja prowadzona wobec Spółki zarówno przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych jak i skarbowy organ egzekucyjny okazała się nieskuteczna. W dalszej kolejności Sąd Okręgowy ustalił, że w odpisie zupełnym księgi wieczystej nr [...] jako właściciel nieruchomości figuruje Skarb Państwa, zaś jako użytkownik wieczysty J. B. (analogicznie - w odpisie zupełnym księgi wieczystej nr [...]). Z kolei w odpisach z tych ksiąg sprzed migracji (nr KW [...]) jako właściciel figuruje Skarb Państwa, a Spółka M. jest użytkownikiem wieczystym. W powyższych księgach wieczystych widnieją wpisy obciążeń hipotecznych na rzecz banków i Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu (kilkadziesiąt w pierwszej z wymienionych ksiąg na łączną kwotę kilku milionów złotych oraz 300.000 zł na rzecz banku w drugiej z wymienionych ksiąg). Hipoteki te zostały ustanowione zarówno przed okresem wskazanym w zaskarżonej decyzji, jak i w toku narastania określonych w niej zaległości wobec organu rentowego. Zaspokojenie należności składkowych z przedmiotowych nieruchomości było niemożliwe, gdyż hipoteki wpisane na pierwszej z nieruchomości wielokrotnie przewyższały jej wartość, a wpisana na drugiej hipoteka kaucyjna zabezpiecza również roszczenia o odsetki, co oznacza,

że wpisana kwota hipoteki jest w rzeczywistości znacznie wyższa. Spółka „M.” była tylko współużytkownikiem wieczystym tej nieruchomości i nie podała organowi rentowemu informacji o wierzytelnościach posiadanych w czasie powstawania zaległości składkowych.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji uznał, że wystąpiły pozytywne przesłanki przeniesienia na odwołującego się - jako członka zarządu Spółki - odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu składek. Po pierwsze - we wskazanym w decyzji okresie pełnił on jednoosobowo funkcję członka zarządu i nie złożył wniosku o ogłoszenie upadłości Spółki. Po drugie - postępowanie egzekucyjne zostało umorzone z uwagi na bezskuteczność egzekucji z powodu braku majątku Spółki, a odwołujący się nie wskazał mienia Spółki, z którego egzekucja była możliwa. Niemożliwe było zaspokojenie należności z tytułu składek z nieruchomości wskazanych przez odwołującego się w postępowaniu odwoławczym, gdyż wpisane na jednej z nich hipoteki wielokrotnie przewyższały jej wartość, a co do drugiej z nieruchomości, to Spółka była tylko jej współużytkownikiem wieczystym. Z uwagi na wielkość tej nieruchomości nie da się stwierdzić, że mogła ona pozwolić na zaspokojenie należności składkowych. Podejmowanie wobec tego majątku działań egzekucyjnych nie dałoby żadnego efektu. Sąd pierwszej instancji podniósł, że z art. 116 § 1 pkt 2 Ordynacji podatkowej wynika, iż chodzi w nim o mienie, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości w znacznej części. Tymczasem w tym wypadku nie można mówić o zaspokojeniu zaległości nawet w minimalnej części, skoro nabycie nieruchomości w toku egzekucji sądowej lub też administracyjnej następuje w stanie wolnym od obciążeń, a odwołujący się nie wskazał, jaką wartość przedstawiały prawa użytkowania wieczystego przysługujące Spółce, przy bardzo znacznych kwotach zabezpieczonych hipotekami.

Wyrokiem z dnia 2 lipca 2013 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację odwołującego się, dzieląc ustalenia i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

Sąd odwoławczy podkreślił, że wpisanie przez Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 28 sierpnia 2009 r. do Krajowego Rejestru Sądowego uchwały z dnia 31 maja 2009 r. o zatwierdzeniu bilansu zamknięcia likwidacji oraz wykreśleniu podmiotu z rejestru oznacza, iż majątek Spółki został spieniężony w

czasie postępowania likwidacyjnego (art. 282 § 1 k.s.h.). Odwołujący się nie może zatem argumentować, że egzekucja z majątku Spółki nie była bezskuteczna, skoro w momencie umarzania egzekucji prowadzonej na podstawie tytułów egzekucyjnych wystawionych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych i przekazanych do egzekucji Naczelnikowi Urzędu Skarbowego, tj. w dniu 30 grudnia 2009 r. Spółka już nie istniała i nie miała żadnego majątku. W ocenie Sądu drugiej instancji, odwołujący się nie wykazał również istnienia przesłanek egzoneracyjnych, które mogłyby go uwolnić od odpowiedzialności za zaległości składkowe Spółki. Całkowicie chybione jest bowiem jego twierdzenie o przedwczesności oceny co do niemożności zaspokojenia organu rentowego w znacznej części. Na nieruchomościach położonych w Wągrowcu, będących uprzednio w użytkowaniu wieczystym zlikwidowanej Spółki, ujawnione są wpisy hipotek na rzecz banku ING Bank /.../ S.A. oraz hipotek przymusowych na rzecz Naczelnika Urzędu Skarbowego na sumę przewyższającą wartość nieruchomości. Również sama wartość tego prawa nigdy nie została dokładnie sprecyzowana przez odwołującego się, co - biorąc pod uwagę tak znaczne obciążenia hipoteczne - prowadzi do zgodnego z zasadami doświadczenia życiowego wniosku, że wierzyciel nie uzyskałby zaspokojenia z tych nieruchomości. W sprawozdaniu likwidatora Spółki za okres od 1 stycznia 2009 r. do 31 maja 2009 r. ujawniono, że prawo użytkowania wieczystego działki 3431/6 o numerze KW [...] oraz działki 3431/3 o numerze KW [...] zostało sprzedane. Likwidator w osobie odwołującego się wyzbył się zatem tego majątku przed wykreśleniem Spółki z rejestru. Zdaniem Sądu odwoławczego, w tych okolicznościach nie ma wątpliwości, że organ rentowy nie uzyska zaspokojenia wierzytelności w znacznej części, jak tego wymaga art. 116 § 1 pkt 2 Ordynacji podatkowej. Spółka nie istnieje bowiem od dnia wykreślenia jej z Krajowego Rejestru Sądowego, co nastąpiło w dniu 28 sierpnia 2009 r., a zatem nie istnieje również jej majątek.

W skardze kasacyjnej odwołujący się zarzucił naruszenie prawa procesowego, tj.: 1) art. 378 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 328 § 2, a także art. 231 k.p.c., przez nierozpoznanie wszystkich zarzutów apelacji, a mianowicie naruszenia przez Sąd pierwszej instancji: a) art. 231 k.p.c. wskutek pominięcia wniosków dowodowych wskazanych w piśmie z dnia 27 sierpnia 2012 r., w

szczegółności w odniesieniu do dokumentów księgi wieczystej nr po1B/00041492/4 oraz b) art. 328 § 2 k.p.c. wskutek braku wyjaśnienia w uzasadnieniu wyroku przyczyn pominięcia wskazanych wyżej wniosków dowodowych, które to uchybienia miały istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia oraz wynik sprawy; 2) art. 477¹¹ § 1 w związku z 477¹¹ § 2 w związku z art. 64 § 1 w związku z art. 379 pkt 5 w związku z art. 391 k.p.c. - powodujące nieważność postępowania, przez ich niezastosowanie i niedokonanie kontroli kręgu podmiotów uprawnionych do wzięcia udziału w postępowaniu, a także poprzez niewezwanie do wzięcia udziału w sprawie w charakterze zainteresowanych pracowników Spółki, za których była ona zobowiązana odprowadzać składki na ubezpieczenia społeczne, które to uchybienia, jako skutkujące nieważnością postępowania, zawsze stanowią podstawę uchylenia wyroku bez względu na wpływ na wynik sprawy; 3) art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 5 w związku z art. 386 § 2 w związku z art. 477¹¹ § 1 w związku z 477¹¹ § 2 w związku z art. 64 § 1 w związku z art. 391 k.p.c., przez ich niezastosowanie, mimo ciążącego w tym zakresie na Sądzie drugiej instancji obowiązku i niewzięcie pod uwagę z urzędu nieważności postępowania, do której doszło w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji oraz przez niedostrzeżenie tej nieważności postępowania - wynikającej z niewezwania przez Sąd pierwszej instancji wyżej wskazanego kręgu podmiotów do udziału w postępowaniu w charakterze zainteresowanych - a w konsekwencji nieuchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji, jak również niezniesienie postępowania przed tym Sądem w zakresie dotkniętym nieważnością, mimo że powyższe przepisy zobowiązywały do tego Sąd drugiej instancji; 4) art. 385 k.p.c., przez jego zastosowanie, mimo że z uwagi na to, iż postępowanie przed Sądem pierwszej instancji dotknięte było nieważnością, Sąd Apelacyjny winien zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego uchylić, a sprawę przekazać temu Sądowi do ponownego rozpoznania, które to uchybienia miały istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia oraz wynik sprawy.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji w całości, zniesienie postępowania przed tymi Sądami i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna nie zawiera usprawiedliwionych zarzutów.

W pierwszej kolejności podlega rozważeniu, jako najdalej idący, zarzut nieważności postępowania przed Sądami obu instancji, upatrywanej przez skarżącego w niewezwaniu do udziału w sprawie w charakterze zainteresowanych pracowników zlikwidowanej Spółki, „od których wynagrodzeń naliczone i odprowadzone powinny być składki, za które wedle treści zaskarżonej decyzji odpowiadać ma odwołujący się”.

Zgodnie z art. 477¹¹ § 2 k.p.c. zainteresowanym jest ten, czyje prawa i obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Jeżeli osoba taka nie została wezwana do udziału w sprawie przed organem rentowym, sąd wezwie ją do udziału w postępowaniu bądź z urzędu, bądź na jej wniosek lub na wniosek jednej ze stron. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w przepisie tym nie chodzi o zainteresowanego w znaczeniu potocznym, ale o sytuację, w której wynik toczącej się sprawy może dotyczyć bezpośrednio podmiotu, który nie brał udziału w postępowaniu administracyjnymi (por. wyroki z dnia 28 kwietnia 2005 r., I UK 236/04, OSNP 2006, nr 1-2, poz. 28 i z dnia 8 lipca 2008 r., I UK 412/07, LEX nr 818580). Jeżeli konkretna osoba posiada status zainteresowanego ze względu na przedmiot określonego postępowania w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, wskazujący, że w określonym wypadku spełniona została ustawowa przesłanka prawna polegająca na tym, iż prawa i obowiązki tej osoby „zależą” od rozstrzygnięcia w tej sprawie, to niewezwanie jej przez sąd do udziału w postępowaniu w charakterze strony (art. 477¹¹ § 1 w związku z art. 477¹¹ § 2 zdanie drugie k.p.c.) powoduje nieważność postępowania polegającą na pozbawieniu możliwości obrony praw - art. 379 pkt 5 w związku z art. 477¹¹ § 1 k.p.c. (por. wyrok z dnia 3 października 1996 r., II URN 36/96, OSNAPIUS 1997 nr 9, poz. 156 oraz uchwałę z dnia 29 lipca 1998 r., III ZP 20/98, OSNAPIUS 1998 nr 23, poz. 690). Dla oceny zarzucanej przez skarżącego nieważności postępowania konieczne jest zatem rozważenie wpływu decyzji organu rentowego przenoszącej na członka zarządu spółki odpowiedzialność za jej zobowiązania składkowe oraz rozstrzygnięć

sądów w sprawie, której przedmiotem jest prawidłowość takiej decyzji na sytuację prawną byłych pracowników spółki.

Skarżący prezentuje stanowisko, że skoro decyzja organu rentowego doprowadziła do zmiany kręgu podmiotów odpowiedzialnych za niezapłacone przez Spółkę składki będące pochodną od wynagrodzeń pracowników, to od tej decyzji zależą ich prawa i obowiązki. W ocenie skarżącego, wynika to z okoliczności, że składki na ubezpieczenia społeczne finansują w całości lub w części pracownicy, jako ubezpieczeni, ze swojego wynagrodzenia. Zatem „decyzja rozszerzająca krąg podmiotów odpowiedzialnych za ich uiszczenie i orzeczenia sądowe uznające ją za prawidłową dotyka bezpośrednio interesu pracowników”. Skarżący nie precyzuje natomiast, jakie miałyby to być prawa i obowiązki oraz o jaki interes chodzi.

Odpowiedzialność osób trzecich za zaległości składkowe (art. 107 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa; jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 749 ze zm. w związku z art. 31 i art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych; jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm.) jest odpowiedzialnością za cudzy dług, uzależnioną od istnienia zobowiązania składkowego płatnika składek (spółki), co powoduje, że ma ona charakter akcesoryjny, następczy, gwarancyjny i subsydiarny. Odpowiedzialność ta powstaje na mocy konstytutywnej decyzji o odpowiedzialności podatkowej osób trzecich (art. 108 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), tworzącej nowe stosunki pod względem podmiotowym i przedmiotowym. Podmiotem tych stosunków są osoby trzecie, a przedmiotem - odpowiedzialność, która nie odnosi się do obowiązku świadczenia dłużnika składkowego, lecz dotyczy pokrycia długu. Odpowiedzialność osób trzecich została wprowadzona w interesie wierzycieli spółki, w tym wierzyciela składkowego (Zakładu Ubezpieczeń Społecznych), a jej funkcją jest ułatwienie zaspokojenia roszczeń zagrożonych niewypłacalnością dłużnika (spółki), przez poszerzenie kręgu podmiotów, od których wierzyciel składkowy może dochodzić zaspokojenia należności (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2009 r., I UZP 3/09, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 13). Z tego względu w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w sprawie wszczętej odwołaniem od decyzji organu rentowego przenoszącej na członka zarządu spółki

odpowiedzialność za jej zobowiązania składkowe, statusu zainteresowanego nie posiada ani ta spółka (por. wyrok z dnia 26 marca 2013 r., II UK 200/12, LEX nr 1324288), ani jej byli pracownicy (por. wyrok z dnia 24 sierpnia 2010 r., I UK 87/10, OSNP 2011 nr 23-24, poz. 309), gdyż ich prawa i obowiązki nie zależą bezpośrednio od rozstrzygnięcia sprawy, której przedmiotem jest rozszerzenie odpowiedzialności za zaległości składkowe byłego pracodawcy - spółki na członka (członków) jej zarządu. Również w wyroku z dnia 21 stycznia 2013 r., II UK 160/12 (niepublikowanym) wyrażono pogląd, że byli pracownicy spółki cywilnej nie posiadają statusu zainteresowanych w rozumieniu art. 477¹¹ k.p.c. w sprawie dotyczącej przeniesienia odpowiedzialności za zaległości składkowe spółki cywilnej na jej wspólników (art. 115 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 i art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Niezasadny jest zarzut naruszenia art. 378 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 328 § 2 (prawidłowa konstrukcja: art. 378 § 1 i art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1) k.p.c., upatrywanego przez skarżącego w nierozpoznaniu apelacyjnych zarzutów obraży art. 231 i art. 328 § 2 k.p.c. polegającej na nieodniesieniu się przez Sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu wyroku do wniosku dowodowego powołanego dla wykazania, że w okresie prowadzenia postępowania egzekucyjnego Spółka dysponowała mieniem w postaci użytkowania wieczystego nieruchomości, z którego - mimo nieustanowienia na tej nieruchomości żadnej hipoteki - nie była prowadzona egzekucja przez wierzyciela skarbowego.

Po pierwsze, Sąd drugiej instancji do zarzutu tego się ustosunkował, co prawda nie wprost, ale przez wskazanie, że skarżący nie może „podnosić argumentów, że egzekucja z majątku Spółki nie była bezskuteczna, skoro w momencie umarzania egzekucji (...), tj. w dniu 30 grudnia 2009 r. Spółka już nie istniała i nie miała żadnego majątku”. Po drugie, ponieważ bezskuteczność egzekucji w rozumieniu art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej jest stanem faktycznym, w którym z majątku spółki nie da się uzyskać zaspokojenia całości lub części należności, przeto - jako materialnoprawna przesłanka do obciążenia członka zarządu odpowiedzialnością za zaległości składkowe spółki - musi być spełniona na dzień wydania decyzji w tym przedmiocie (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2009 r., I UZP 4/09, OSNP

2009 nr 23-24, poz. 319 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2012 r., II UK 152/11, LEX nr 1170997). Skarżący, ograniczając się do etapu prowadzenia postępowania egzekucyjnego, nie twierdzi, że na dzień wydania decyzji przenoszącej na niego odpowiedzialność za zaległości składkowe Spółki (23 grudnia 2010 r.) istniała jakakolwiek wątpliwość co do niemożliwości zaspokojenia z jej majątku wierzytelności Zakładu.

Z powyższych względów skarga kasacyjna podlega oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.